

Б Е Л Е Ш К Е

Одбране дисертација на Правном факултету у Београду. — Борко Николајевић, асистент Правног факултета у Београду, одбранио је 29 априла 1953 своју докторску дисертацију „Репарације као уставна послератних односа између држава“.

Ружица Гузина, асистент Правног факултета у Београду, одбранила је 2 октобра 1953 своју докторску дисертацију „Локалне самоуправе под Турцима и државна власт у Србији у периоду 1815—1830 године. (Прилог питању постанка српске буржоаске државе у XIX веку)“.

Славољуб Поповић, службеник Савезног извршног већа, одбранио је 9 новембра 1953 своју докторску дисертацију „Судска контрола законитости управних аката у ФНРЈ, с нарочитим освртом на француско право“.

Милан Булајић, службеник Секретаријата за иностране послове, одбранио је 12 новембра 1953 своју докторску дисертацију „Право на самоопредељење“.

Александар Магарашевић, стручни сарадник Института за међународну политику и привреду, одбранио је 4 јануара 1954 своју докторску дисертацију „Међународноправни вид Комонвелта нација“.

Међународни конгрес за Грађански судски поступак (Беч, 5—8 октобра 1953 год.). — Италијанско удружење за проучавање грађанског поступка (Associazione italiana fra gli studiosi del processo civile) предузело је 1950

године иницијативу за одржавање међународних састанака правника који се баве проучавањем грађанског поступка. У Италији је данас, земљи следбеника Киовенде (Chiovenda) међу којима се нарочито истичу професори Пиеро Каламандреи (у Фиренци), Франческо Карнелути (у Падови) и Енрико Реденти (у Болоњи), теориско проучавање питања грађанске процедуре свакако на највишем нивоу, тако да је било сасвим разумљиво да управо на подстрек поменутих лица и у Италији дође до одржавања тога првог састанка у времену од 30 септембра до 3 октобра 1950 године. На томе састанку професор Каламандреи одржао је предавање о теми: Процес и правосуђе, у коме је на један изванредно елоквентан начин указао на сав друштвени значај поступка за обезбеђење законитости, указујући у исти мах и на сву друштвену укљученост процедуре, нарочито на чињеницу утицаја друштвених снага и политике на рад правосуђа. Три главне теме су биле предмет дискусије: судска контрола закона, старатељство у поступку и изучавање грађанског судског поступка у Италији. Поред тога учињено је 18 комуникација од стране појединих учесника о различитим темама, при чему неке од тих комуникација претстављају врло озбиљне теориске обраде проблема грађанске процедуре. Целокупни конгресни материјал је објављен у Atti del congresso internazionale di diritto processuale civile (Padova, Cedam, 1953, 414 p.).

У наставку те међународне сарадње процесуалиста, је одржан

други међународни конгрес за грађански судски поступак у Бечу, у времену од 5 до 8 октобра 1953 год. Немногбројни учесници овог конгреса (јер по правилу у већини земаља теоретска обрада питања из области процедуре уопште, а посебно из области грађанске процедуре није много развијена) састали су се у граду где су живели и делали два прва и највећа новатора и то два прогресивна новатора у области грађанске процедуре: Антон Менгер и Франц Клајн, у граду где је донет тако цењен Аустриски законик о грађанском судском поступку *Zivilprozessordnung*, 1896), чији је утицај и данас врло велики, чак који још увек служи као подлога свим новим законодавним делима. Притом, за разлику од првог конгреса, на овом конгресу су поднети реферати само о одређеним темама, тако да није било краћих или дужих комуникација о слободним темама. Све то у циљу да би се извршила концентрација пажње и дискусије, иако се не би могло рећи да се у томе потпуно, па чак и не и много успело.

Најважније, по нашем мишљењу, предавање на конгресу одржао је професор Едуардо Кутир, (Монтевидео) о теми: Уставне гаранције правне заштите. У овом реферату професор Кутир задржао се на питању односа са уставног права и права грађанске процедуре, указујући на важност питања положаја личности појединца у грађанском судском поступку. У историском приказу развоја овог питања, он је указивао на многе сличности које постоје у англо-саксонском и континенталном праву. *Magna carta* а доцније и америчка Декларација о независности указују на значај обезбеђења правничког и коректног суђења, а то значи обезбеђење положаја личности у поступку. Сви пак скоро уставни континенталних држава садрже прописе у циљу одређивања права личности у поступку. У томе правцу иде и најновији развој међународног права. Декларација о правима и дужностима од 1948 године исто тако

пружа неке индикације о потреби обезбеђења личности у поступку, обезбеђења које у крајњој линији треба да осигура поступак према сваком учеснику као субјекту а не као објекту, и то као активно сарађујућим субјектима. У даљим својим излагањима професор Кутир се задржао на институцијама грађанске процедуре које треба да максимално обезбеде права личности у грађанском поступку, осветљавајући их са те тачке становишта. Бити суђен од надлежног суда; бити уредно позван и имати пружен могућност и бити саслушан пред судом; имати судију независног, судију који има стварну власт (а посебно чије се одлуке без даљег извршавају), а уз то судију који је одговоран за свој рад — изражавају најважније проблеме грађанске процедуре у вези са питањем положаја личности. Притом, чини нам се, свођење на крају целог овог излагања као проблем на проблем човека, појединца, — садржи у себи извесно и претеривање. Поступак се своди на положај лица, и то оног који тражи заштиту, оног који се брани и оног (судију) који треба да изрекне ко је у праву, сматра проф. Кутир, говорећи о грађанском поступку, а у току целог свога излагања имајући пред очима често кривични поступак, а нарочито питање положаја окривљеника. Но и поред тога, он је успео да изванредно рељефно укаже на једно и за нас тако актуелно и значајно питање положаја човека, личности у поступку, завршавајући ту своју скалу симпатичног скандирања мајстора велике и ретке вештине са закључком да је право огледало жртава учињених за људску (човекову) слободу.

Област парничног поступка била је заступљена трима темама. Проф. Рудолф Брунс (Сарбрикен) говорио је о теми: Судска везаност и судска слобода у приватном процесном праву. Притом се он задржао на неким општим познатим питањима ове материје, не улазећи у појединости управно ограничења слободне оцене доказа, јер се кроз њих само може дати прави-

лан и практично употребљив одговор на проблем његове теме. — Професор Прието Кастро говорио је о системима призива односно правних лекова уопште у грађанском судском поступку. Том приликом се он у основи задржао на старој дилеми: ограничени или неограничени призив, тј.: пуни или ограничени призив, одбацујући оба гледишта као екстремна, а усвајајући тзв. систем пуног призива са извесним ограничењима, и сводећи своја даља излагања управо на одређивање тих ограничења. Полазећи од гледишта јединствености целокупног, тј. свих инстанца грађанског судског поступка, а сматрајући да у принципу поступак прве инстанце треба да разјасни целокупни предмет спора, професор Кастро сматра да допуштеност новума у призивном поступку треба гледати под углом сврсисходности и правичности, па у конкретизацији тога свог принципног става набраја и случајеве када је допуштено у призиву наводити нове чињенице и нове доказе, са основном директивом да у случају сумње њихове допуштености суд треба да да позитиван одговор, тј. да их допусти. С обзиром на врло различити став појединих законодавстава по овом питању дискусија по овом реферату је била релативно жива. У тој дискусији се нарочито истицала интервенција адвоката Херберта Шнајдера (Карлсруе) који је заступао систем неограниченог, пуног призива, истичући да би ограничење изношења новума у призивном поступку учинило да се у већини случајева поступак претвори у спорове по питању да ли у конкретном случају има места изношењу новума или не, а тиме би се у самој ствари с једне стране главна ствар камуфлирала процедуралним питањима, а с друге стране дошло би до одуговлачења поступка. Осим тога је указано да новија законодавства усвајају више систем неограниченог призива (напр. шведско право). — Најзад трећа тема се односила на питање обнове поступка, и реферат, доста уцбеничког карактера, поднео је

професор Сахер (Инсбрук). — Сличан начин обраде био је и у реферату професора Енрико Тулио Либмана (Павија) о теми: Претпоставке за принудно извршење, који је само набројао, користећи се упоредном методом, системе услова за дозволу принудног извршења, не упуштајући се у њихову оцену или у чињење сопствених предлога.

На овом конгресу додиривана су и питања из области међународног процесног права. Тако је професор Рикардо Монако (Рим) дао један општи преглед питања тзв. „међународне надлежности“, односно питања надлежности судова појединих држава и појединих (уколико постоје, заједно са међународним арбитражама) међународних судова у грађанскоправним споровима, указујући на све тешкоће због данашњег стања ове материје (материје сукоба јурисдикција), али и на скоро непремостиве тешкоће да се у овој етапи међународних односа дође до неког бољег решења. — Професор Артур Ленхоф (Буфало) дао је у другом реферату из ове области више мање регистрациони преглед основних принципа по питању признања и извршења страних пресуда у САД, указујући притом на везу развоја овог питања у односима између самих држава САД и његовог решења у односима између сваке од њих и САД као целине с једне стране и других држава с друге стране. (У вези са овом групом питања интересантно је споменути и уводну реч министра правде Аустрије Гереа, који је нарочито указао на потребу развијања међународног процесног права и посебно правила која се тичу међународне правне помоћи, наглашујући на важност Хашке конвенције о грађанском поступку и уопште на значај процедуре као средства за поштовање и остваривање права, за добре односе између држава.)

Завршни реферат је претстављао извештај професора Ханри Џорџ Мак Махона (Луизијана), који је изложио како историски развој грађанског поступка у овој

држави у саставу САД (чији је правни развој уопште иначе врло интересантан с обзиром на врло различите утицаје појединих права који су били вршени на овај развој), тако и најновији рад који се врши на изградњи новог законодавства, при чему се изражавају врло различити утицаји, а нарочито утицаји новог италијанског права.

Други међународни конгрес за грађански судски поступак, одржан у Бечу 5—8 октобра 1953 године, треба да претставља даљи корак на развијању сарадње процесуалиста на међународном пољу, а посебно да допринесе упоредном проучавању процесног права. У томе погледу, како је рекао проф. Кутир, он је свакако успео. Али се могло констатовати да су прилично недостајала теоретска излагања о неким основним питањима процедуре, излагања дакле из области филозофије процедуре, чега је било много више на првом конгресу у Фиренци 1950 године. Надати се да ће следећи конгрес и предвиђено оснивање међународног удружења прецесуалиста претстављати корак даље управо у томе правцу.

Бор. Т. Благојевић

Институт за упоредно право Правног факултета Њујоршког универзитета (Institut of Comparative Law New York University School of Law). — Под овим насловом објављена је 1953 год. брошура (16 страна, са илустрацијама) у којој су дати мотиви оснивања, задаци, организација и програм рада овог Института, једне од првих установа ове врсте у САД, на једном од најстаријих правних факултета у САД (1835). Већ шест година, од 1947, постоји при истом Правном факултету *Интерамерички институт за право*, који се бави углавном упознавањем правника Латинске Америке са основним принципима и установама права САД, а донекле и проучавањем права држава Латинске Америке. Институт за упоредно право, основан недавно, треба да прошири

свој домен изучавања права на цео свет. Побуде оснивача Института биле су ове. Изолација у области изучавања права претставља аномалију у време кад се политичка изолација показује као практично штетна, неправилна. Поред тога, чињеница је да данас присуствујемо, па треба у њему и да учествујемо, порасту економског и културног уједињења света; недостатак напора у том правцу у области права јесте сметња на путу тога уједињавања. Повремене и фрагментарне осврти, у излагању права САД, на друга — неамеричка права нису довољни да премосте јаз између америчког и неамеричког права. Потребан је трајан и систематски рад на упоредном праву. А Правни факултет Њујоршког универзитета погодан је за установљење једног таквог института, јер има већ искуства са Интерамеричким институтом; он има такође одељење за више курсеве, за дипломиране правнике — кроз које је у шк. 1951/52 години прошло преко 800 студената са више од 70 правних факултета.

Задаци Института су: научно-истраживачки рад и публикације; обучавање у америчком праву сваке године извесног броја одабраних неамеричких правника; обучавање америчких студената у страном праву. У програму су већ две публикације: „Француско административно право“ — упоредно-правна студија проф. Бернарда Шварца за америчке правнике и монографија проф. Анђела П. Серенија „Извршни и управни органи у САД“. — У програму су следећи курсеви за америчке правнике, курсеви у којима ће учествовати као предавачи и неамерички стручњаци: упоредно административно право; упоредно кривично право и кривични поступак; упоредно уставно право; принципи грађанског права; западноевропско трговачко право; латинскоамеричко трговачко право; упоредно латинскоамеричко пореско право; основни совјетског права; правни аспекти спољне трговине;

савремени правни проблеми међународног саобраћаја; римско право (које се не учи као обавезан предмет на правним факултетима САД); семинар за истраживања у области страног права. — За посебно одабране дипломиране стране правнике у плану је да се сваке академске године (за време од девет месеци) пређе један посебан програм из основа права САД, који би остварили стручњаци из појединих питања, већином наставници Правног факултета. Тај програм обухвата: за прва четири месеца — историју права; политичке установе и уставно право; облигационо и стварно право (уговори, доцније: накнада штете, свјетина); затим, основи трговачког права, посебно о пословним друштвима, о трустовима; обртно законодавство; и административно право; најзад, у најкраћим линијама: „Equity“ јуриспруденција; наследно право; кривично право са поступком; сукоб закона (међународно приватно) и др. Главни облик наставе су предавања и семинари; „case“ метод, и то у врло једноставној форми, употребљавање се врло мало — више ради илустрације. Као допуна предавања и семинара служе обиласци судова и других државних органа и установа, — историских и културних споменика и установа у Њујорку и Вашингтону. — Испити, и то писмени, полажу се у јануару и мају, а слушаоцима који успешно заврше курс издаје се диплома. Могуће је и стећи академски степен и титулу „магистра (master)“ у поредног права (M. C. J.), ако се — поред успешно завршеног курса — изради и одбрани један рад или теза о неком проблему из упоредног, односно упоредноправног изучавања права.

Интересантно је напоменути, да такса - допринос сваког слушаоца овог курса за странце износи хиљаду долара (ту су урачунати — сем предавања и семинара — разни правни текстови и други материјали; па и излети и посете). Институт има у плану да створи фондове за стипендије и помоћи

у циљу помагања странаца који дођу на овај курс.

Институт је самостални орган Правног факултета, смештен у згради Факултета с правом да користи све његове материјалне капацитете. Директор Института је један од професора (сада проф. др. Б. Шварц), а остали чланови Факултета као стручњаци сарађују у разним видовима Институтског рада. Институт има и спољне сараднике са територије САД. Постоји и стручни савет (Advisory Council) Института у који се бирају истакнути правници из иностранства који пристају да сарађују са Институтом. Институт има два одељења: за Јавно право и за Приватно право.

Н. С.

Један аустриски приказ нашег породичног законодавства. — Наше ново законодавство уопште, па и породично, изазива у иностранним научним круговима знатно интересовање, што је и разумљиво с обзиром на револуционарне промене код нас у току и после Другог светског рата. Аустриски часопис Österreichisches Ständesamt, Fachzeitschrift für Personenstands-, Ehe- und Staatsbürgerrechtsrecht, који излази у Бечу од 1947, донео је у бројевима за јануар и фебруар 1953 приказ породичног права Југославије. Овај приказ је један из низа приказа иностраног породичног права које је овај часопис доноси. Досад су приказана породична законодавства СССР Чехословачке, Бугарске, Пољске, Румуније и Југославије. Аутори ових приказа (dr Heinrich Itzinger и dr Viktor Wlach) поделили су законодавства на она која се налазе под правничким утицајем СССР-а и на она која се не налазе под овим утицајем. И наше породично право стављено је у прву групу. Циљ ових приказа је, како сами аутори наводе у уводним напоменама, да се правнички кругови Аустрије упознају с овим делом законодавства, нарочито оних земаља које су донеле после рата нове прописе.

У уводном делу приказан је мозаички карактер породичног законодавства које је важило на територији Југославије између два светска рата. Констатовано је да је реформа, која је била потребна још пре Другог светског рата, остварена по завршетку овог доношењем Основног закона о браку и других закона (наведени су Закон о државним матичним књигама, Закон о усвојењу, Основни закон о старатељству, Основни закон о односима родитеља и деце и Закон о личним именима). У другом делу приказано је брачно право. На првом месту истакнуто је да Основни закон о браку почиње „за разлику од правних норми многих држава“ дефиницијом брака и истцањем да су брак и породица под заштитом државе, а да неке установе, као што је веридба, нису регулисане. Дат је такође кратак преглед форме закључења брака. Затим се говори о брачним сметњама и ништавости брака, упоређујући прописе који их регулишу са прописима бугарског, пољског и чехословачког законодавства. Најзад су изложени права и дужности брачних другова и начини престанка брака. Трећи део посвећен је правима деце, обухвативши под овим називом све односе регулисане Основним законом о односима родитеља и деце, Законом о усвојењу и Законом о старатељству. Најпре се говори о основним начелима Закона о односима родитеља и деце и нарочито се истиче да је у Југославији дозвољено истраживање очинства и да разликовање на ванбра-

чну и брачну децу не повлачи никакве последице, јер сва деца без обзира на то да ли су рођена у браку или ван брака имају према родитељима иста права и дужности, као и родитељи према њима. Затим се излажу права на име и издржавање брачних другова и деце. Најзад је изложено југословенско међународно породично право.

Овај приказ нашег породичног права заснован је на законским текстовима који су углавном правилно интерпретирани. Има случајева да ти текстови нису потпуно дати, или су због уопштавања непрецизни, а има и нетачних позива на прописе (напр. говорећи да ништавост брака не дејствује уназад аутори се позивају на чл. 51 Основног закона о браку, мада о томе говори чл. 50 ст. 2 поменутог Закона; или говорећи о држављанству и породичном имену брачних другова по поништењу брака аутори се позивају на чл. 50 ст. 2, што није тачно, јер право на име регулише чл. 51 пом. Закона који има само један став и уопште не говори о држављанству).

Вреди напоменути да писци приказа заузимају у основи погрешан став према нашем породичном законодавству кад га без резерве стављају у законодавства источних земаља која су реципирала односне законе СССР-а. То се види како из јасно израженог става, тако и из сталног упоређивања са прописима других источноевропских земаља и духом који провејава кроз цео приказ.

В. Бакић